

Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTES ELEANORAS ŠARPSTONES
[ELEANOR SHARPSTON]
SECINĀJUMI,
sniegti 2020. gada 23. aprīlī¹

Lieta C-743/18

**Elme Messer Metalurgs
pret
Latvijas Investīciju un attīstības aģentūru**

(Rēzeknes tiesas (Latvija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – Struktūrfondi – Regula (EK) Nr. 1083/2006 – 98. un 57. pants un 2. panta 7) punkts – Eiropas Reģionālās attīstības fonds (ERAF) – Pienākums saistībā ar neatbilstībām veikt finansiālas korekcijas – Darbību ilgums – “Neatbilstības” jēdziens – Saimnieciskās darbības subjekta darbība vai bezdarbība – Atbalsta saņēmēja vienīgā darījumu partnera maksātnespēja

1. Visi darījumi ietver riska elementu. Pat stabilākie uzņēmumi reizumis var nogrimt ekonomikas lejupslīdes viļņos vai var tikt sadragāti svarīga partnera vai klienta neveiksmju dēļ. Šajā gadījumā Tiesai tiek lūgts izskatīt šādu gadījumu, kurā Eiropas Reģionālās attīstības fonda (turpmāk tekstā – “ERAF”) līdzfinansēts projekts nerasniedza noteiktus mērķus atbalsta saņēmēja vienīgā darījumu partnera maksātnespējas dēļ. Vai šādā situācijā atbalsta saņēmējam būtu jāatmaksā viss no ERAF saņemtais finansējums, pat ja viņš nevarēja ietekmēt apstākļus, kuru dēļ viņam neizdevās sasniegt attiecīgos mērķus?

2. Konkrētāk, Rēzeknes tiesas šajā lietā uzdotais jautājums Tiesai sniedz iespēju izskaidrot “neatbilstības” jēdziena tvērumu Regulas Nr. 1083/2006 2. panta 7) punkta izpratnē². Iesniedzējtiesa būtībā vaicā, vai tāda situācija kā pamatlietā ir “neatbilstība” šīs regulas nozīmē, atbilstoši kurai dalībvalstij ir jāveic finansiālas korekcijas un jāatgūst viss attiecīgais finansējums vai tā daļa.

¹ Oriģinālvaloda – angļu.

² Padomes Regula (EK) Nr. 1083/2006 (2006. gada 11. jūlijs), ar ko paredz vispārīgus noteikumus par Eiropas Reģionālās attīstības fondu, Eiropas Sociālo fondu un Kohēzijas fondu un atceļ Regulu (EK) Nr. 1260/1999 (OV 2006, L 210, 25. lpp.), kas grozīta ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 539/2010 (2010. gada 16. jūnijs) (OV 2010, L 158, 1. lpp.). Regula Nr. 1083/2006 no 2014. gada 1. janvāra tika atcelta ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1303/2013 (2013. gada 17. decembris), ar ko paredz kopīgus noteikumus par Eiropas Reģionālās attīstības fondu, Eiropas Sociālo fondu, Kohēzijas fondu, Eiropas Lauksaimniecības fondu lauku attīstībai un Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fondu un vispārīgus noteikumus par Eiropas Reģionālās attīstības fondu, Eiropas Sociālo fondu, Kohēzijas fondu un Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fondu un atceļ Padomes Regulu (EK) Nr. 1083/2006 (OV 2013, L 347, 320. lpp.). Regulas Nr. 1303/2013 152. pantā “Pārejas noteikumi” ir teikts, ka “ši regula neliedz ne turpināt sniegt, ne grozīt – tostarp pilnīgi vai daļēji atcelt – palīdzību, ko Komisija apstiprinājusi, pamatojoties uz Regulu (EK) Nr. 1083/2006 vai uz jebkuriem citiem tiesību aktiem, kurus minētajai palīdzībai piemēro 2013. gada 31. decembrī. Minēto regulu [vai] šādus citus piemērojamos tiesību aktus tādēļ pēc 2013. gada 31. decembra minētajam atbalstam vai attiecīgajām darbībām turpina piemērot līdz to noslēgumam”. Tādēļ šajā lietā piemērojamas ir Regulas Nr. 1083/2006 normas.

Atbilstošās tiesību normas

Savienības tiesības

Regula Nr. 2988/95

3. Ar Regulu Nr. 2988/95³ tiek noteikti vispārīgi noteikumi par kontroli un sankcijām Savienības finanšu interešu aizsardzības nolūkā. Šīs regulas 1. panta 2. punktā ir noteikts:

“Pārkāpums” nozīmē Kopienas tiesību normas pārkāpumu, ko rada kāda saimnieciskās darbības subjekta rīcība vai nolaidība, kas kaitē vai varētu kaitēt Kopienas budžetam vai to pārvaldītiem budžetiem: mazinot vai zaudējot ienākumus no Kopienas vārdā tieši izveidotajiem pašu resursiem vai veicot nepamatotus izdevumus.”

Regula Nr. 1080/2006

4. Regulas Nr. 1080/2006⁴, kurā noteikti ERAF uzdevumi, tā atbalsta apjoms saistībā ar Regulas (EK) Nr. 1083/2006 3. panta 2. punktā paredzētajiem mērķiem un noteikumi par atbilstību atbalsta saņemšanai, 2. pantā ir noteikts:

“Saskaņā ar Līguma 160. pantu un Regulu (EK) Nr. 1083/2006 ERAF līdzfinansē ekonomikas un sociālās kohēzijas stiprināšanu, lai novērstu reģionu galvenās atšķirības, atbalstītu attīstību un reģionālo ekonomiku strukturālu pielāgošanu, tostarp pārveidojot rūpniecības reģionus, kuros vērojama ekonomiskā lejupslīde, un atpalikušus reģionus, kā arī atbalstot pārrobežu, starpvalstu un starpreģionu sadarbību.

To darot, ERAF isteno Kopienas prioritātes un jo īpaši vajadzību stiprināt konkurētspēju un inovācijas, izveidot un saglabāt pastāvīgas darba vietas un nodrošināt ilgtspējīgu attīstību.”

Regula Nr. 1083/2006

5. Regulā Nr. 1083/2006 bija ietverti vispārīgie noteikumi par ERAF, kā arī Eiropas Sociālo fondu un Kohēzijas fondu (turpmāk tekstā kopā saukti – “fondi”) laika posmam no 2007. līdz 2013. gadam. Tajā arī bija ietverti principi un noteikumi par finanšu pārvaldību, uzraudzību un kontroli, pamatojoties uz dalībvalstu un Komisijas dalītu atbildību.

6. Regulas Nr. 1083/2006 22., 28., 60. un 61. apsvērumā ir skaidrots:

“(22) Fondu darbībai un darbībām, ko tie palīdz finansēt, vajadzētu būt saderīgiem ar pārējām Kopienas politikas jomām, un tiem vajadzētu būt saskaņā ar Kopienas tiesību aktiem.

[..]

3 Padomes Regula (EK, Euratom) Nr. 2988/95 (1995. gada 18. decembris) par Eiropas Kopienas finanšu interešu aizsardzību (OV 1995, L 312, 1. lpp.).

4 Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 1080/2006 (2006. gada 5. jūlijs) par Eiropas Reģionālās attīstības fondu un Regulas (EK) Nr. 1783/1999 atcelšanu (OV 2006, L 210, 1. lpp.).

(28) Saskaņā ar Līguma 274. pantu dalītas vadības kontekstā būtu jāparedz nosacījumi, kas ļautu Komisijai veikt savus pienākumus saistībā ar Eiropas Kopienų vispārējā budžeta izpildi, un būtu jāprecizē pienākumi attiecībā uz sadarbību ar dalībvalstīm. Šo nosacījumu piemērošanai būtu jānodrošina, ka Komisija var pārlicināties par to, ka dalībvalstis fondus izmanto likumīgi un pareizi, un saskaņā ar pareizas finanšu pārvaldības principu Finanšu regulas nozīmē.

[..]

(60) Saskaņā ar subsidiaritātes principu un ņemot vērā izņēmumus, kas noteikti [..] Regulā (EK) Nr. 1080/2006 [..], [..] Regulā (EK) Nr. 1081/2006 ^[5] un Padomes Regulā Nr. 1084/2006 ^[6], būtu jāizstrādā attiecīgu valstu noteikumi par izdevumu atbilstību

(61) Lai nodrošinātu fondu intervences efektivitāti, taisnīgumu un ilgstošu ietekmi, būtu jāizstrādā noteikumi, kas garantē, ka ieguldījumi uzņēmumos ir noturīgi, un lai novērstu to, ka fondus izmanto, lai radītu nepamatotas priekšrocības. Jānodrošina, ka ieguldījumus, kas saņem fondu atbalstu, var norakstīt pietiekami ilgā laikposmā.”

7. Regulas Nr. 1083/2006 2. panta 7) punktā (formulējumā, kas īpaši neatšķiras no Regulas Nr. 2988/95 1. panta 2. punkta formulējuma) “neatbilstība” ir definēta kā “jebkurš Kopienas tiesību aktu pārkāpums, kas noticis saimnieciskās darbības subjekta darbības vai bezdarbības dēļ un kas rada vai varētu radīt kaitējumu Eiropas Savienības vispārējam budžetam, prasot no vispārējā budžeta segt nepamatotu izdevumu daļu”.

8. Saskaņā ar 3. panta 1. punktu darbība, ko Eiropas Savienība veic saskaņā ar tagadējo LESD 174. pantu, ir paredzēta, lai stiprinātu ekonomisko un sociālo kohēziju paplašinātajā Eiropas Savienībā, veicinot Savienības harmonisku, līdzsvarotu un ilgtspējīgu attīstību. Šīs darbības mērķis ir samazināt ekonomiskās, sociālās un teritoriālās atšķirības, kas radušās īpaši tajās valstīs un reģionos, kuru attīstība atpaliek, un saistībā ar ekonomisko un sociālo restrukturizāciju un sabiedrības novecošanos⁷.

9. Atbilstoši Regulas 9. panta 2. punktam Komisijai un dalībvalstīm ir jānodrošina, ka fondu atbalsts ir saderīgs ar Eiropas Savienības darbībām, politiku un prioritātēm. Saskaņā ar 9. panta 5. punktu Fondu finansētās darbības atbilst Līgumam un saskaņā ar to pieņemtajiem tiesību aktiem.

10. Regulas Nr. 1083/2006 56. pantā “Izdevumu atbilstība” ir noteikts:

“1. Izdevumi, tostarp lielajiem projektiem, ir atbilstīgi fondu atbalstam, ja tie faktiski veikti laikposmā no dienas, kad darbības programmas iesniegtas Komisijai, vai no 2007. gada 1. janvāra – atkarībā no tā, kura diena ir agrāk, – līdz 2015. gada 31. decembrim. Darbības nedrīkst būt pabeigtas pirms atbilstības sākuma dienas.

[..]

3. Izdevumi ir atbilstīgi fondu atbalstam vienīgi tad, ja tie veikti attiecībā uz darbībām, par kurām lēmums pieņemts attiecīgās darbības programmas vadošajā iestādē vai tās atbildībā saskaņā ar uzraudzības komitejas noteiktiem kritērijiem.

[..]

5 Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 1081/2006 (2006. gada 5. jūlijs) par Eiropas Sociālo fondu un Regulas (EK) Nr. 1784/1999 atcelšanu (OV 2006, L 210, 12. lpp.).

6 Padomes Regula (EK) Nr. 1084/2006 (2006. gada 11. jūlijs) par Kohēzijas fonda izveidi un Regulas (EK) Nr. 1164/94 atcelšanu (OV 2006, L 210, 79. lpp.).

7 Skat. arī 1. apsvērumu.

4. Noteikumus par izdevumu attiecināmību nosaka valstu līmenī ar izņēmumiem, kas paredzēti katra fonda īpašajā regulā. Tie attiecas uz visiem izdevumiem, kas deklarēti saistībā ar darbības programmu.

[..]”

11. Saskaņā ar Regulas Nr. 1083/2006 57. pantu “Darbību ilgums”:

“1. Dalībvalsts vai vadošā iestāde nodrošina to, ka darbība, kas saistīta ar ieguldījumiem infrastruktūrā vai produktīviem ieguldījumiem, turpina saņemt fondu atbalstu vienīgi tad, ja tajā piecos gados pēc darbības pabeigšanas nav veiktas būtiskas pārmaiņas, ko izraisījušas infrastruktūras atsevišķas daļas īpašumtiesību veida maiņa vai produktīvās darbības pārtraukšana vai pārmaiņas, un kas ietekmē tās būtību vai īstenošanas nosacījumus vai sniedz uzņēmumam vai publiskai struktūrai nepamatotas priekšrocības.

[..]”

12. Regulas Nr. 1083/2006 60. pantā ir noteikts:

“Vadošā iestāde ir atbildīga par darbības programmas vadību un īstenošanu saskaņā ar pareizas finanšu pārvaldības principu, un jo īpaši tā:

- a) nodrošina, ka darbības finansēšanai izraugās saskaņā ar kritērijiem, ko piemēro darbības programmai, un ka tās visā īstenošanas laikā atbilst spēkā esošajiem Kopienas un attiecīgās valsts noteikumiem;
- b) pārbauda līdzfinansēto ražojumu un pakalpojumu piegādi un to, vai atbalsta saņēmēju deklarētie darbību izdevumi ir faktiski veikti un atbilst Kopienas un attiecīgās valsts noteikumiem; [..]”

13. Regulas Nr. 1083/2006 70. pantā “Vadība un kontrole” ir noteikts:

“1. Dalībvalstis ir atbildīgas par darbības programmu vadību un kontroli, jo īpaši veicot šādus pasākumus:

- a) nodrošinot, ka darbības programmu vadības un kontroles sistēmas izveidotas saskaņā ar 58. līdz 62. pantu un ka tās darbojas efektīvi;
- b) novēršot, konstatējot un labojot pārkāpumus un atgūstot nepamatoti samaksātas summas kopā ar procentiem par novēloto maksājumu, ja iespējams. Dalībvalstis par šo ziņo Komisijai un pastāvīgi informē Komisiju par administratīvo procedūru un tiesvedības gaitu.

2. Ja atbalsta saņēmējam nepamatoti izmaksātās summas nevar atgūt, dalībvalstij ir pienākums zudušās summas atmaksāt Eiropas Savienības vispārējā budžetā, ja ir konstatēts, ka zaudējumi ir radušies dalībvalsts vainas vai nolaidības dēļ.

[..]”

14. Regulas Nr. 1083/2006 88. panta 1. punktā arī ir noteikts, ka šajā regulā “darbību uzskata par pabeigtu, ja tajā paredzētās aktivitātes ir faktiski veiktas un par tām ir veikti visi atbalsta saņēmēja izdevumi un izmaksāts atbilstīgais valsts ieguldījums”.

15. Saskaņā ar minētās regulas 98. panta 1. punktu pirmām kārtām dalībvalstu pienākums ir izmeklēt pārkāpumus, pamatojoties uz jebkurām ievērojamām atkāpēm, kas attiecas uz darbību vai darbības programmu īstenošanas vai kontroles būtību vai apstākļiem un veicot vajadzīgās finanšu korekcijas⁸. Saskaņā ar 98. panta 2. punktu dalībvalstij ir jāveic vajadzīgās finanšu korekcijas saistībā ar konkrētiem vai sistemātiskiem pārkāpumiem, kas konstatēti darbībās vai darbības programmās. Šīs korekcijas izpaužas kā visa vai daļēja valsts ieguldījuma darbības programmā atcelšana, ņemot vērā pārkāpumu būtību un nopietnību un fondiem nodarītos finansiālos zaudējumus.

Regula Nr. 1828/2006

16. Regulā Nr. 1828/2006⁹ ir ietverti noteikumi Regulas Nr. 1083/2006 un Regulas Nr. 1080/2006 īstenošanai tostarp attiecībā uz vadības un kontroles sistēmām un neatbilstībām.

17. Saskaņā ar Regulas Nr. 1828/2006 13. pantu “Vadošā iestāde un kontrolieri”:

“1. Lai atlasītu un apstiprinātu darbības saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 1083/2006 60. panta a) punktu, vadošā iestāde nodrošina, lai atbalsta saņēmēji būtu informēti par īpašiem nosacījumiem attiecībā uz produktiem vai pakalpojumiem, ko nodrošina saskaņā ar darbību, finansēšanas plānu, izpildes laika ierobežojumu, finanšu un citu informāciju, kas tiem jāglabā un jāziņo.

Pirms apstiprinoša lēmuma pieņemšanas vadošā iestāde pārlicinās, vai atbalsta saņēmējs var izpildīt šos nosacījumus.”

18. Regulas Nr. 1828/2006 4. iedaļā “Neatbilstības” ietilpstošajā 27. pantā “uzņēmējs” [saimnieciskās darbības subjekts] ir definēts kā “ikviena fiziska vai juridiska persona vai cita vienība, kas piedalās fondu sniegtā atbalsta īstenošanā, izņemot dalībvalsti, kas īsteno valsts varu”.

19. Regulas Nr. 1828/2006 28. pantā ir noteikts, ka dalībvalstīm jāziņo Komisijai par ikvienu neatbilstību, kas bijusi pirmā administratīvā vai tiesas konstatējuma subjekts, arī norādot pārkāpto noteikumu, veidus, kā radīta neatbilstība un, ja nepieciešams, to, vai izmantotais veids rada aizdomas par krāpšanu.

Valsts tiesības

20. Ministru kabineta noteikumu Nr. 200 par darbības programmas “Uzņēmējdarbība un inovācijas” papildinājuma 2.1.2.4. aktivitātes “Augstas pievienotās vērtības investīcijas” projektu iesniegumu atlases pirmo kārtu 16.1. punktā ir noteikts, ka “ilgttermiņa ieguldījumi ir attiecināmi, ja tos izmanto tikai projekta iesniegumā norādītajā projekta īstenošanas vietā un tikai finansējuma saņēmēja saimnieciskajā darbībā”.

21. Minēto noteikumu 17.1. punktā ir noteikts, ka “aktivitātes ietvaros attiecināmas ir šādas izmaksu pozīcijas: jaunu iekārtu (un aprīkojuma) iegādes izmaksas, kuras tieši nodrošina ražošanas vai pakalpojumu sniegšanas procesu projekta īstenošanas nozarē [...]”.

22. Ministru kabineta noteikumu Nr. 740 “Kārtība, kādā ziņo par Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda ieviešanā konstatētajām neatbilstībām, pieņem lēmumu par piešķirtā finansējuma izlietojumu un atgūst neatbilstošos izdevumus” 2.1. punktā ir teikts, ka “neatbilstība šo noteikumu izpratnē ir jebkurš Latvijas Republikas vai Eiropas Savienības tiesību akta pārkāpums”.

⁸ Skat. arī 65. apsvērumu.

⁹ Komisijas Regula (EK) Nr. 1828/2006 (2006. gada 8. decembris), kas paredz noteikumus par to, kā īstenot Padomes Regulu (EK) Nr. 1083/2006, ar ko paredz vispārīgus noteikumus par Eiropas Reģionālās attīstības fondu, Eiropas Sociālo fondu un Kohēzijas fondu, un Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (EK) Nr. 1080/2006 par Eiropas Reģionālās attīstības fondu (OV 2006, L 371, 1. lpp.).

23. Latvijas Civillikuma 1774. pantā ir noteikts, ka “nejaušs zaudējums nevienam nav jāatlīdzina. Tādēļ, ja jaušs šķērslis kādu izpildīt uzņemto saistību, jāatzīst, it kā viņš būtu to izpildījis, ja vien viņš līgumā nav uzņēmies nejaušības risku”.

Fakti, tiesvedība un uzdotais jautājums

24. 2010. gada 7. aprīlī prasītājs pamatlietā SIA “Elme Messer Metalurgs” (turpmāk tekstā – “EMM”) noslēdza līgumu ar Latvijas Investīciju un attīstības aģentūru (turpmāk tekstā – “Aģentūra”), atbilstoši kuram EMM tika piešķirts ERAF līdzfinansējums projektam, kas paredzēja jaunas rūpniecības gāzu ražotnes izveidi (turpmāk tekstā – “līgums”). Bija paredzēts, ka ražotne ietilps AS “Liepājas Metalurgs” (turpmāk tekstā – “LM”), kas arī bija viena no līguma pusēm¹⁰, piederošajā metālapstrādes kompleksā.

25. Projekta īstenošana sākās tajā pašā dienā, un to bija paredzēts pabeigt 2012. gada 6. decembrī. Nepieciešamā iekārta tika iegādāta un uzstādīta, tika pieņemti darbā un apmācīti vajadzīgie speciālisti, un ražotne uzsāka savu darbu. Šim nolūkam EMM ieguldīja 12 283 579,00 EUR savu līdzekļu, kā arī ERAF starpposma maksājumu veidā piešķirto finansiālo atbalstu 2 212 511,14 EUR apmērā.

26. 2013. gada 3. janvārī EMM Aģentūrai iesniedza projekta noslēguma pārskatu, kuru papildināja 2013. gada 7. februārī, lūdzot saskaņā ar līgumu izmaksāt pēdējo maksājumu 737 488,86 EUR apmērā kā ERAF atbalstu.

27. 2013. gada sākumā LM sākās likviditātes problēmas. Tā kā EMM biznesa plānā izvirzīto solījumu izpilde bija tiešā veidā atkarīga no LM komercdarbības, Aģentūra pauda bažas, ka EMM varētu nespēt izpildīt savas līgumā paredzētās saistības, proti, saglabāt ražošanas apjomu ne zemāku par aptuveni 50,5 miljoniem m³/gadā, kā arī pirmajā un otrajā pilnajā gadā pēc projekta realizācijas nodrošināt vidējo apgrozījuma pieaugumu vismaz 20 % apmērā. Tādēļ Aģentūra apturēja atbalsta finansējuma izmaksu.

28. 2013. gada 12. novembrī tika paziņots, ka tiek uzsākta LM maksātnespējas procedūra.

29. Ar 2014. gada 28. jūlija vēstuli Aģentūra lūdza EMM iesniegt dokumentus par projekta īstenošanu, norādot, ka tā varētu līgumu lauzt.

30. LM piederošo metālapstrādes rūpnīcu kādā brīdī iegādājās KVV “Liepājas Metalurgs”. Tā rezultātā EMM saimniecisko darbību varēja atsākt. Tas par to informēja Aģentūru un piedāvāja saimnieciskās darbības pārstrukturēšanas variantus.

31. 2016. gada 31. martā Aģentūra atbildēja EMM. Izklāstījusi dažas problēmas ar Liepājas Metalurga metālapstrādes rūpnīcu, tā paziņoja EMM, ka vienpusēji lauž līgumu. Aģentūra šo līguma izbeigšanu pamatoja ar to, ka projekta īstenošanas laikā EMM bija pieļāvis nopietnus pārkāpumus, proti, būtiski atkāpies no EMM biznesa plānā ietvertajām saistībām.

32. EMM cēla prasību pret Aģentūru iesniedzējtiesā, lūdzot paziņojumu par līguma izbeigšanu atzīt par spēkā neesošu. Tas apgalvo, ka Aģentūra, vienpusēji izbeidzot līgumu, ir pārkāpusi labas ticības principu, jo EMM neesot pārkāpis līgumā paredzētās saistības un nav strīda, ka atbalsta finansējumu tas ir izmantojis ar projekta īstenošanu saistītu uzdevumu veikšanai.

¹⁰ LM līgumā paredzētie pienākumi aprobežojās ar īpašuma iznomāšanu.

33. Aģentūra norāda, ka LM finansiālās problēmas un saimnieciskās darbības pārtraukšana nav uzskatāmi par nejaušu šķērsli Latvijas Civillikuma 1774. panta izpratnē. Pamatlietā aplūkojamā situācija drīzāk esot uzskatāma par “neatbilstību” Regulas Nr. 1083/2006 2. panta 7) punkta un Ministru kabineta noteikumu Nr. 740 2.1. punkta izpratnē. Tādējādi Aģentūrai esot tiesības atgūt jau piešķirto finansējumu Ministru kabineta noteikumos Nr. 740 paredzētajā kārtībā.

34. Tādēļ Aģentūra iesniedza pretprasību pret EMM, prasot no tās piedzīt visu tai jau izmaksāto atbalsta finansējumu, proti, 2 212 511,14 EUR, kā arī nokavējuma procentus par laikposmu no 2016. gada 18. aprīļa līdz 2017. gada 14. februārim 670 390,53 EUR apmērā.

35. EMM uzskata, ka Regula Nr. 1083/2006, kurā noteikts, ka neatbilstība ir “jebkurš [ES] tiesību aktu pārkāpums, kas noticis saimnieciskās darbības subjekta darbības vai bezdarbības dēļ”, šajā lietā nav piemērojama. Situācija, kad EMM savas saimnieciskās darbības ietvaros nevarēja izmantot ražotni, esot izveidojusies nevis EMM darbības vai bezdarbības dēļ, bet gan “Liepājas Metalurga” rūpnīcas darbības apturēšanas dēļ.

36. Iesniedzējtiesa uzskata, ka pamatlietas risinājums lielā mērā ir atkarīgs no tā, vai ir konstatējama “neatbilstība” Regulas Nr. 1083/2006 2. panta 7) punkta izpratnē. Tā uzskata – ja šāda neatbilstība tiek konstatēta, Aģentūrai būs tiesības atteikt finansējumu un atgūt jau izmaksātos līdzekļus.

37. Šādos apstākļos Rēzeknes tiesa (Latvija) nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādu prejudiciālu jautājumu:

“Vai Padomes Regulas Nr. 1083/2006 2. panta 7) punkts ir interpretējams tādējādi, ka par saimnieciskās darbības subjekta (finansējuma saņēmēja) darbību vai bezdarbību, kas rada vai varētu radīt kaitējumu Eiropas Savienības budžetam, ir uzskatāma situācija, kurā finansējuma saņēmējs nav spējīgs sasniegt prognozētos komercdarbības apgrozījuma rādītājus attiecīgajā laika periodā tā iemesla dēļ, ka tobrīd ir iestājusies šīs komercdarbības veicēja vienīgā partnera darbības apturēšana vai maksātnespēja?”

38. Rakstveida apsvērumus iesniedza EMM, Aģentūra, Igaunijas un Latvijas valdības un Eiropas Komisija. 2019. gada 11. decembra tiesas sēdē minētie lietas dalībnieki, kā arī Čehijas valdība sniedza mutvārdu paskaidrojumus un atbildēja uz Tiesas uzdotajiem jautājumiem.

Pieņemamība

39. Gan Komisija, gan Igaunijas valdība apgalvo, ka atsevišķi pamatlietas faktisko un tiesisko apstākļu elementi no lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu nav skaidri secināmi. Tas rada jautājumu, vai lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir pieņemams.

40. No pastāvīgās judikatūras izriet, ka LESD 267. pantā iedibinātās sadarbības ietvaros valsts tiesai ir stingri jāievēro prasības par lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu saturu, kas ir skaidri noteiktas Tiesas Reglamenta 94. pantā, lai Tiesa varētu sniegt valsts tiesai noderīgu Savienības tiesību interpretāciju un nodrošināt iespēju dalībvalstu valdībām, kā arī citām ieinteresētajām personām iesniegt savus apsvērumus atbilstoši Eiropas Savienības Tiesas statūtu 23. pantam¹¹. Šajā kontekstā, ņemot vērā, ka tiesvedības Tiesā pamatā ir lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu, ir nepieciešams, lai valsts tiesa tajā izklāstītu tostarp pamatlietas faktiskos un tiesiskos apstākļus¹².

¹¹ Spriedums, 2016. gada 27. oktobris, *Audace* u.c., C-114/15, EU:C:2016:813, 35. un 36. punkts un tajos minētā judikatūra.

¹² Šajā nozīmē skat. rīkojumu, 2016. gada 8. septembris, *Google Ireland* un *Google Italy*, C-322/15, EU:C:2016:672, 18. punkts un tajā minētā judikatūra.

41. Ņemot vērā sadarbības garu, kas valda attiecībās starp valsts tiesām un Tiesu prejudiciālā nolēmuma tiesvedībā, noteiktu iepriekšēju iesniedzējtiesas sākotnējo konstatējumu nepastāvēšana obligāti neizraisa lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu nepieņemamību, ja, lai gan ir šie trūkumi, Tiesa, ņemot vērā no lietas materiāliem izrietošo informāciju, uzskata, ka tā iesniedzējtiesai var sniegt lietderīgu atbildi¹³.

42. Ir taisnība, ka lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu sniegtā informācija dažos aspektos nav izsmeļoša, it īpaši attiecībā uz EMM līgumsaistību precīzo saturu un raksturu. Tomēr es uzskatu, ka lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu ir pietiekams faktisko un tiesisko apstākļu izklāsts, lai Tiesa varētu sniegt iesniedzējtiesai lietderīgu atbildi tās izskatīšanā esošās lietas izspriešanai. It īpaši no lietas materiāliem izriet, ka pamatlietas iznākums ir atkarīgs no tā, vai pastāv vai nepastāv “neatbilstība”. Tātad, lai iesniedzējtiesa varētu izšķirt strīdu, kuru tā izskata, ir nepieciešama šī jēdziena interpretācija Regulas Nr. 1083/2006 2. panta 7) punkta izpratnē.

Vērtējums

43. Ar savu jautājumu iesniedzējtiesa būtībā vēlas noskaidrot, vai tāda situācija kā pamatlietā aplūkotā, kurā ERAF finanšu atbalsta saņēmējs nevar sasniegt noteiktus attiecīgās darbības mērķus tādēļ, ka tā vienīgais tirdzniecības partneris vai klients ir izbeidzis savu saimniecisko darbību vai kļuvis maksātnespējīgs, ir neatbilstība Regulas Nr. 1083/2006 2. panta 7) punkta izpratnē.

44. Neatbilstība, kā tā ir definēta šajā tiesību normā, ietver trīs elementus. Ir jābūt i) Savienības tiesību normas pārkāpumam, ii) kas noticis saimnieciskās darbības subjekta darbības vai bezdarbības dēļ un iii) kas rada vai varētu radīt kaitējumu Eiropas Savienības vispārējam budžetam, prasot no šī budžeta segt nepamatotu izdevumu daļu.

45. Tātad, lai konstatētu neatbilstības pastāvēšanu Regulas Nr. 1083/2006 2. panta 7) punkta izpratnē, ir jāpārbauda, vai ir izpildīts katrs no šiem trim (kumulatīvajiem) nosacījumiem.

Savienības tiesību normas pārkāpums

46. Tiesa ir nospriedusi, ka “jebkurš [Savienības] tiesību normas pārkāpums” ir jāinterpretē tādējādi, ka tas attiecas ne tikai uz Savienības tiesību normu pārkāpumiem, bet arī uz to valsts tiesību normu pārkāpumiem, kas piemērojamas no fondiem finansētajiem darījumiem¹⁴.

47. Šo interpretāciju apstiprina gan Regulas Nr. 1083/2006 tiesiskais konteksts, gan tās mērķi. Konkrēti, saskaņā ar Regulas Nr. 1083/2006 60. panta a) punktu vadošā iestāde nodrošina, ka finansēšanai izraudzītās darbības “visā īstenošanas laikā atbilst spēkā esošajiem [Savienības] un attiecīgās valsts noteikumiem” (mans izcēlums). Proti, ja valsts noteikumu, kas palīdz nodrošināt Savienības tiesību par Savienības fondu finansēto projektu pārvaldību pareizu piemērošanu, pārkāpumi nevarētu būt “neatbilstība” Regulas Nr. 1083/2006 2. panta 7) punkta izpratnē, tas varētu apdraudēt Savienības likumdevēja izvirzīto galveno mērķi šajā jomā, proti, nodrošināt Savienības fondu pareizu un efektīvu izmantošanu, lai aizsargātu Savienības finanšu intereses¹⁵.

¹³ Rikojums, 2016. gada 8. septembris, *Google Ireland un Google Italy* (C-322/15, EU:C:2016:672, 24. punkts un tajā minētā judikatūra).

¹⁴ Spriedums, 2016. gada 26. maijs, *Județul Neamț* (C-260/14 un C-261/14, EU:C:2016:360, 43. punkts), kā arī ģenerāldadvokāta Ī. Bota [Y. Bot] secinājumi šajās lietās (EU:C:2016:7), 73. un 74. punkts.

¹⁵ Skat. spriedumu, 2016. gada 26. maijs, *Județul Neamț*, C-260/14 un C-261/14, EU:C:2016:360, 38.–43. punkts. Regulas Nr. 1303/2013 2. panta 36. punktā norādītais jēdziens “pārkāpums” turpmāk tāpat ir “jebkurš Savienības tiesību akta vai valsts tiesību akta pārkāpums saistībā ar tā piemērošanu” (mans izcēlums).

48. Valsts tiesai ir jāpārbauda, vai šajā gadījumā ir noticis Savienības vai valsts tiesību normu, kas attiecas uz ERAF finansējuma piemērošanu, pārkāpums. Tai it īpaši ir jāpārbauda, vai, kā to savos rakstveida apsvērumos apgalvo Aģentūra, EMM ir pārkāpis līgumu un dažādas valsts tiesību normas¹⁶, neveicot saimniecisko darbību ar iekārtām, kas tika iegādātas attiecīgās darbības ietvaros, un nesasniedzot tās mērķus.

49. Šajā ziņā jāatceras, ka Savienības tiesiskajā regulējumā paredzētā atbalsta sistēma arī ir balstīta uz to, ka saņēmējs izpilda virkni nosacījumu, kas tam dod tiesības saņemt paredzēto finansiālo atbalstu. Ja saņēmējs neizpilda visus nosacījumus, kas izvirzīti atbalsta piešķiršanai, viņš nevar atsaukties uz tiesiskās palāvības un iegūto tiesību aizsardzības principiem, lai saņemtu sākotnēji piešķirtā atbalsta atlikuma samaksu¹⁷.

50. Tādējādi valsts tiesai ir jāizvērtē, vai līguma, kura neizpilde tiek pārmesta EMM, elementi patiešām bija i) līguma formāli noteikumi, nevis deklaratīvi paziņojumi, un apstiprinošas atbildes gadījumā – ii) tā būtiskie noteikumi, aplūkoti no Savienības līdzekļu pareizas un efektīvas izmantošanas garantijas viedokļa, lai aizsargātu Savienības finanšu intereses. Neatbilstība būtu pieļauta tikai tad, ja būtu izpildīti abi nosacījumi¹⁸.

51. Valsts tiesai ir arī jāpārbauda, vai Aģentūra ir pietiekami informējusi saņēmēju par tā pienākumiem saistībā ar attiecīgo darbību. Saskaņā ar Regulas Nr. 1828/2006 13. panta 1. punktu vadošā iestāde arī nodrošina to, lai atbalsta saņēmēji būtu informēti par īpašiem nosacījumiem attiecībā uz produktiem vai pakalpojumiem, ko nodrošina saskaņā ar darbību, un izpildes laiku. Turklāt, ja fonda finansiālā atbalsta saņēmējs nevar nepārprotami zināt savas tiesības un pienākumus un attiecīgi rīkoties, tiesiskās drošības princips nepieļauj atsaukties uz šiem pienākumiem pret minēto saņēmēju, ja vien var tikt pierādīta minētā saņēmēja labticība¹⁹.

52. Aģentūra arī apgalvo, ka EMM ir pārkāpis ilgtspējības prasību, kas paredzēta Regulas Nr. 1083/2006 57. panta 1. punktā, un tādējādi ir pārkāpis Savienības tiesības, kā arī valsts tiesības. Pamatojoties uz Tiesas rīcībā esošo informāciju, man nešķiet, ka šajā gadījumā uz šo tiesību normu varētu atsaukties.

53. Kā izriet no Regulas Nr. 1083/2006 61. apsvēruma, šīs regulas 57. panta 1. punktā paredzētās ilgtspējības prasības mērķis ir nodrošināt, lai fondu ieguldījumiem būtu ilgstoša ietekme uz attiecīgajiem reģioniem un tie netiktu izmantoti nepamatotu priekšrocību radīšanai.

54. Tādējādi Regulas Nr. 1083/2006 57. panta 1. punktā ir paredzēts, ka dalībvalsts vai vadošā iestāde nodrošina, ka darbība, kas saistīta ar ieguldījumiem infrastruktūrā vai produktīviem ieguldījumiem, turpina saņemt fondu atbalstu vienīgi tad, ja tajā piecos gados pēc darbības pabeigšanas nav veiktas būtiskas pārmaiņas, kas atbilst šajā normā izklāstītajiem nosacījumiem. Līdz ar to 57. panta 1. punkta piemērošana sākas tikai no brīža, kad darbība ir no likuma viedokļa “pabeigta”.

55. Regulas Nr. 1083/2006 88. panta 1. punktā ir noteikts, ka šajā regulā darbību uzskata par pabeigtu, “ja tajā paredzētās aktivitātes ir faktiski veiktas un par tām ir veikti visi atbalsta saņēmēja izdevumi un izmaksāts atbilstīgais valsts ieguldījums”.

16 Šajā ziņā Aģentūra arī citē Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fondu likuma 15. panta 2. punkta 1) apakšpunktu, saskaņā ar kuru fonda finansējuma saņēmējam ir jānodrošina Savienības fonda projekta īstenošanu atbilstoši civiltiesiskā līguma noteikumiem. Tādējādi Aģentūra uzskata, ka EMM, neievērojot līguma noteikumus, ir automātiski pārkāpis šo valsts tiesību normu.

17 Spriedums, 2008. gada 13. marts, *Vereniging Nationaal Overlegorgaan Sociale Werkvoorziening u.c.*, no C-383/06 līdz C-385/06, EU:C:2008:165, 56. punkts.

18 Tādējādi, piemēram, neievērojot noteikumu, ka visas ēkas uzņemšanas zonas ir jākrāso baltas, un tā vietā tās nokrāsojot krēmkrāsā, nebūtu izpildīts i) nosacījums un noteikti arī ne ii) nosacījums.

19 Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2007. gada 21. jūnijs, *ROM-projecten*, C-158/06, EU:C:2007:370, 24.–26. un 29.–31. punkts.

56. Tādējādi darbība *netiks* uzskatīta par “pabeigtu” Regulas Nr. 1083/2006 izpratnē, ja tās pabeigšanai ir nepieciešamas papildu darbības vai saņēmējam vēl jāsaņem maksājumi²⁰.

57. Kā Komisija ir norādījusi savos rakstveida apsvērumos, no lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu neizriet, vai EMM patiešām ir veicis aktivitātes attiecīgās darbības ietvaros. Tas ir jānoskaidro iesniedzējtiesai, un es par to nevaru nekādi spriest. No lietas materiāliem toties izriet, ka valsts ieguldījums netika izmaksāts pilnā apmērā. Kā norādījusi Aģentūra savos rakstveida apsvērumos, tā *nepārskaitīja* EMM līgumā paredzēto galīgo maksājumu 737 488,86 EUR apmērā.

58. Tā kā valsts ieguldījums netika veikts pilnā apmērā, no tā izriet, ka darbība Regulas Nr. 1083/2006 88. panta 1. punkta izpratnē netika pabeigta. Tātad šīs regulas 57. panta 1. punktu nevar piemērot, jo tajā paredzētā ilgtspējības prasība attiecas uz “piecu gadu [laikposmu] pēc darbības pabeigšanas”²¹.

59. Piebildīšu, ka papildus tam, ka tas ir pretrunā piemērojamajiem tiesību aktiem, šķiet arī nesaprātīgi šādu prasību piemērot saņēmējam, kurš nav saņēmis pilnīgu valsts ieguldījumu par atbilstīgajiem izdevumiem, kuri tam radušies saistībā ar attiecīgo darbību. Bez pilnīgas piekļuves šim finansiālajam atbalstam saņēmējs varētu arī nespēt garantēt šīs darbības ilgtermiņa ilgtspējīgumu.

Saimnieciskās darbības subjekta darbība vai bezdarbība

60. Otrais kumulatīvais nosacījums, kas ietverts Regulas Nr. 1083/2006 2. panta 7) punktā ietvertajā “pārkāpuma” definīcijā, ir tāds, ka pārkāpumam jāizriet no “saimnieciskās darbības subjekta darbības vai bezdarbības”²².

61. Vai situācija, kad fondu finansiālā atbalsta saņēmējs pārkāpj Savienības tiesību normu vai attiecīgo valsts tiesību normu tā vienīgā partnera vai klienta darbības pārtraukšanas vai maksātnespējas dēļ, ir uzskatāma par “[šī] saimnieciskās darbības subjekta darbību vai bezdarbību”?

62. Pretēji nostājai, ko savos rakstveida apsvērumos aizstāv EMM, jēdziens “darbība vai bezdarbība” Regulas Nr. 1083/2006 2. panta 7) punkta izpratnē ietver ne tikai ar nodomu veiktas krāpnieciskas darbības. Tiesiskajā regulējumā šajā jomā ir skaidri nošķirta *neatbilstību* plašā kategorija, kas tikai izraisa administratīvu pasākumu, ar kuru tiek atcelts nepamatoti iegūtais labums, un šaurāka *tīšu vai aiz neuzmanības radītu neatbilstību* apakškategorija, par kurām var piemērot administratīvus sodus vai krāpniecisku pārkāpumu gadījumā sākt kriminālvajāšanu²³. It īpaši, kā tiesas sēdē pamatoti norādīja

20 Skat. arī Komisijas 2010. gada 21. aprīļa Norādījumus par daļēju slēgšanu (atbilstoši Regulas (EK) Nr. 1083/2006 88. pantam) (COCOF 08/0043/03), 3. lpp.

21 Saikne starp ilgtspējīguma prasību un valsts ieguldījuma veikšanu vēl skaidrāk ir precizēta Regulā Nr. 1303/2013, kuras 71. panta 1. punktā ir paredzēts, ka prasība par darbību ilgtspējīgumu ir piemērojama “piec[us] gad[us] [pēc] *galīgā maksājuma* atbalsta saņēmējam” (mans izcēlums).

22 Jēdziens “saimnieciskās darbības subjekts” šīs tiesību normas izpratnē Regulā Nr. 1083/2006 nav definēts. Tomēr Regulas Nr. 1828/2006, kurā ietverti Regulas Nr. 1083/2006 īstenošanas noteikumi, 27. pantā “uzņēmējs” [saimnieciskās darbības subjekts] ir definēts kā “ikviena fiziska vai juridiska persona vai cita vienība, kas piedalās fondu sniegtā atbalsta īstenošanā, izņemot dalībvalsti, kas īsteno valsts varu”.

23 Skat. attiecīgi Regulas Nr. 2988/95 4. un 5. pantu, kas attiecas uz neatbilstībām vispār un attiecīgi tīšām vai nolaidības dēļ radītām neatbilstībām. Kā Tiesa ir norādījusi spriedumā *Județul Neamț*, tā kā “Regulas Nr. 2988/95 un Nr. 1083/2006 ir daļa no vienas un tās pašas sistēmas, kas nodrošina Savienības līdzekļu labu pārvaldību un tās finanšu interešu aizsardzību, jēdziens “pārkāpums” Regulas Nr. 2988/95 1. panta 2. punkta izpratnē un [jēdziens “neatbilstība”] Regulas Nr. 1083/2006 2. panta 7) punkta izpratnē ir interpretējami vienveidīgi” (spriedums, 2016. gada 26. maijs, *Județul Neamț*, C-260/14 un C-261/14, EU:C:2016:360, 34. punkts).

Aģentūra, Regulas Nr. 1828/2006 28. pantā paredzētais paziņošanas pienākums liek attiecīgajai dalībvalstij precizēt Komisijai, vai attiecīgā neatbilstība ietver aizdomas par krāpšanu²⁴. Tas nebūtu nepieciešams, ja krāpšana būtu neatbilstības būtisks elements. Līdz ar to neatbilstība var tikt konstatēta pat tad, ja attiecīgajai darbībai vai bezdarbībai nav nekāda krāpnieciska nolūka²⁵.

63. Tomēr, neatbilstības definīcijā iekļaujot frāzi “kas noticis saimnieciskās darbības subjekta darbības vai bezdarbības dēļ”, likumdevējs ir paredzējis nosacījumu, saskaņā ar kuru attiecīgajam pārkāpumam ir jābūt notikušam *paša saimnieciskās darbības subjekta* darbības vai bezdarbības dēļ. Citiem vārdiem sakot, ir jāpastāv pietiekamai cēloņsakarībai starp pārkāpumu un darbību vai bezdarbību, kurā vainojams saimnieciskās darbības subjekts²⁶. Tādējādi spriedumā *Bayerische Hypotheken- und Vereinsbank* Tiesa nosprieda, ka situācija, kurā eksporta kompensācija eksportētājam ir tikusi nepamatoti izmaksāta valsts iestāžu kļūdas dēļ, nav “pārkāpums” Regulas Nr. 2988/95 izpratnē, jo kļūdainā pārākuma neizrietēja no šī eksportētāja darbības vai bezdarbības²⁷.

64. Tādējādi man nešķiet, ka varētu teikt, ka pārkāpums izriet no saimnieciskās darbības subjektam piedēvējamās darbības vai bezdarbības, ja neatbilstības vienīgais iemesls ir ārēji apstākļi, kurus tas nevar ietekmēt, kā, piemēram, tā vienīgā darījumu partnera maksātnespēja. Citādi ir tikai tad, ja, neraugoties uz šiem ārējiem apstākļiem, pienākumu neizpildi tomēr var pamatoti piedēvēt saimnieciskās darbības uzvedībai, jo, piemēram, tas nav rīkojies ar visu nepieciešamo rūpību, lai izvairītos no šo apstākļu sekām. Šādā situācijā pārkāpums drīzāk izriet no saimnieciskās darbības subjekta rīcības (tā darbības vai bezdarbības), nevis no ārējiem apstākļiem pašiem par sevi.

65. Šī interpretācija atbilst fondu, it īpaši ERAF, kopējam mērķim. Regulas Nr. 1083/2006 3. pantā tas ir norādīts kā atšķirību samazināšana, kas radušās īpaši tajās valstīs un reģionos, kuru attīstība atpaliek, tostarp veicinot izaugsmi un nodarbinātību šajās valstīs un reģionos. Viens no veidiem, kā sasniegt šo mērķi, ir atbalstīt uzņēmējdarbību un inovācijas šajās jomās. Darbības programmas, kuras ietvaros attiecīgajai darbībai tika piešķirts atbalsts, nosaukums bija “Uzņēmējdarbība un inovācijas”.

66. Šim attīstības un nodarbinātības veicināšanas mērķim, it īpaši uzņēmējdarbības un inovāciju veicināšanai, būtu pretrunā, ja Regulas Nr. 1083/2006 2. panta 7) punktā ietvertais “darbības vai bezdarbības” jēdziens tiktu interpretēts tādējādi, ka tas ietver situāciju, kurā fondu finansiālā atbalsta saņēmējs ārpus viņa kontroles esošu apstākļu dēļ un neraugoties uz visu rūpību nevar sasniegt visus darbības mērķus. Tādējādi uzņēmēji varētu būt pamatoti atturīgi lūgt fondu palīdzību, ja tiem varētu būt pienākums atmaksāt visu saņemto atbalstu gadījumā, ja ārpus viņa kontroles esošu apstākļu dēļ tie nevarētu sasniegt deklarētos mērķus, neraugoties uz visām atbilstošajām pūlēm. Šāda “darbības vai bezdarbības” jēdziena interpretācija tādējādi varētu kavēt izaugsmi un nodarbinātību attiecīgajās valstīs un reģionos.

67. Tomēr mērķis veicināt reģionālo izaugsmi un nodarbinātību ir jālīdzsvaro ar mērķi nodrošināt Savienības līdzekļu pareizu un efektīvu izmantošanu, lai aizsargātu Eiropas Savienības finanšu intereses. Šis pēdējais mērķis būtu apdraudēts, ja saimnieciskās darbības subjekts ar ārējiem apstākļiem varētu pamatot pārkāpumus, kas patiesībā izriet no tā nolaidības vai bezdarbības.

24 “Aizdomas par krāpšanu” Regulas Nr. 1828/2006 27. pantā ir definētas kā “neatbilstība, kuras dēļ ierosina administratīvu vai tiesas procedūru valsts līmenī, lai konstatētu tīšu uzvedību, jo īpaši krāpšanu, kā minēts Konvencijas par Eiropas Kopienas finanšu interešu aizsardzību, kas izstrādāta, pamatojoties uz Eiropas Savienības Līguma K.3. pantu, 1. panta 1. punkta a) apakšpunktā”.

25 Skat. Justyna Łacny, Lech Paprzycki un Eleonora Zielińska, “The System of Vertical Cooperation in Administrative Investigations Cases”, *Toward a Prosecutor for the European Union*, 1. sējums: *A Comparative Analysis*, Hart Publishing, 2013, 805–807.

26 Regulas Nr. 1083/2006 dažādās valodu versijās ir izmantoti vārdu salikumi “resulting from”, “résultant de”, “als Folge”, “derivante da” un “correspondiente a” attiecīgi angļu, franču, vācu, itāļu un spāņu valodu versijās, kas visas apstiprina prasību par cēloņsakarību starp pārkāpumu un attiecīgo darbību vai bezdarbību.

27 Spriedums, 2009. gada 15. janvāris, *Bayerische Hypotheken- und Vereinsbank* (C-281/07, EU:C:2009:6, 20. un 21. punkts). Secinājumos minētajā lietā es izpētīju, vai eksportētājs tomēr varēja būt pielāvis neatbilstību bezdarbības dēļ, nepārbaudot tam samaksāto summu un nenorādot uz šo kļūdu valsts iestādēm (secinājumi lietā *Bayerische Hypotheken- und Vereinsbank*, C-281/07, EU:C:2008:522, 35. un 36. punkts). Neatbilstības nekonstatēšanas sekas bija tādas, ka *neiestājās* neatbilstībām piemērojamais četru gadu noilguma termiņš, lai aizsargātu eksportētāju pret novēlotu nepamatoti izmaksātās eksporta kompensācijas atgūšanu.

68. Tādējādi pārkāpums, kas izriet no apstākļiem, kuri nav saistīti ar attiecīgo saimnieciskās darbības subjektu, tomēr var pamatoti tikt attiecināts uz šī subjekta darbību vai bezdarbību, kas nolaidības dēļ ļāvusi rasties šādai situācijai, vai arī tas nav veicis atbilstošus un saprātīgus pasākumus, lai to novērstu. It īpaši tā tas ir gadījumā, ja saimnieciskās darbības subjekts nav izrādījis pienācīgu rūpību, jo tas nav paredzējis šādu situāciju un nav veicis pasākumus, lai mazinātu tās sekas, vai pēc šīs situācijas rašanās veicis atbilstošus un saprātīgus pasākumus tās labošanai un ar attiecīgo darbību saistīto pienākumu izpildei.

69. Lietderīga varētu būt analogija ar situāciju, kurā saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 261/2004²⁸ 5. panta 3. punktu aviosabiedrības ir atbrīvotas no pienākuma izmaksāt kompensāciju, ja lidojuma atcelšanu ir izraisījuši ārkārtēji apstākļi, no kuriem nevarētu izvairīties pat tad, ja tiktu veikti visi iespējamie pasākumi. Spriedumā *Wallentin-Hermann* Tiesa būtībā atzina, ka, lai piešķirtu atbrīvojumu, ir jāpierāda, ka attiecīgos ārkārtējos apstākļus nav bijis iespējams novērst, “veicot situācijai atbilstošus pasākumus, proti, pasākumus, kas šo ārkārtējo apstākļu rašanās brīdī atbilst attiecīgā gaisa pārvadātāja tehniski un ekonomiski izpildāmiem nosacījumiem”²⁹. Tāpat, pastāvot ārējiem apstākļiem, kurus finansiālā atbalsta saņēmējs nespēj ietekmēt un kuri apdraud viņa spēju izpildīt savus pienākumus saistībā ar attiecīgo darbību, tam, manuprāt, ir jāveic visi saprātīgie pasākumi, kas atbilst situācijai brīdī, kad šie apstākļi rodas, lai izpildītu minētos pienākumus un izvairītos no pārkāpuma. Šādi nerikojoties, būtu notikusi saimnieciskās darbības subjekta bezdarbība un varētu konstatēt pārkāpumu Regulas Nr. 1083/2006 2. panta 7) punkta izpratnē.

70. Aģentūra savos rakstveida apsvērumos apgalvo, ka EMM nav sasniedzis šajā lietā aplūkojamā projekta mērķus nevis LM maksātnespējas dēļ, bet gan EMM tišas rīcības un tam sekojošas bezdarbības dēļ. Tā apgalvo, pirmkārt, ka EMM ir brīvi izvēlēties balstīt savu uzņēmējdarbības modeli uz preču ražošanu vienā formā un pielāgojot to vienam klientam (LM), nenovērtējot komercriskus, kas saistīti ar iespējamību, ka šis klients varētu nonākt finansiālās grūtībās. Aģentūra turklāt pārmet, ka EMM to ir maldinājis, apgalvojot, ka nākotnē, iegādājoties papildu iekārtu, tas varēs ražot sašķidrināto gāzi un pārdot savu produkciju citam klientam gadījumā, ja LM pieprasījums samazināsies. Otrkārt, Aģentūra apgalvo, ka EMM nav pārstrukturējis savu uzņēmējdarbību, nav izstrādājis rīcības plānu un nav sācis pārdot produktus citiem klientiem, neraugoties uz atkārtotiem Aģentūras pieprasījumiem to darīt.

71. Valsts tiesai ir detalizēti jāizvērtē šie argumenti un jāpārbauda, vai pamatlietā apgalvotie pārkāpumi galu galā var tikt attiecināti uz EMM darbību vai bezdarbību. It īpaši šai valsts tiesai ir jānosaka, vai EMM nav izrādījis visu nepieciešamo rūpību, paļaujoties uz LM kā vienīgo klientu vai neparedzot LM maksātnespēju, un vai pēc tam, kad radās LM finanšu problēmas, EMM neveica visus saprātīgos situācijai atbilstošos pasākumus, lai izpildītu savus pienākumus un izvairītos no pārkāpuma.

72. Tomēr man principā nešķiet, ka EMM katrā ziņā nebūtu bijis pietiekami rūpīgs, savu uzņēmējdarbības modeli balstot uz gāzes produktu piegādi LM kā vienīgajam klientam, un ka līdz ar to apgalvotie pārkāpumi varētu tikt attiecināti uz šo izvēli. Paļaušanās tikai uz vienu klientu neapšaubāmi ir saistīta ar noteiktiem komerciālajiem riskiem. Tomēr tas ne vienmēr norāda uz rūpības trūkumu, it īpaši ražošanas nozarēs, kurās potenciālo klientu skaits ir ierobežots, vai kad ražošanas un piegādes veids nosaka ciešu saikni ar vienu klientu. Šajā ziņā EMM tiesas sēdē paskaidroja, ka tādi gāzes produkti kā tie, kurus tas piegādāja LM, nevar tikt ne uzglabāti, ne transportēti. Šī iemesla dēļ ražošanas iekārtas parasti tiek uzstādītas lielo klientu tuvumā. Turklāt, kā ir norādīts lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu, Latvijas valsts 2008. gadā ir garantējusi LM aizdevumu aptuveni 160 000 000 EUR apmērā pēc Latvijas Finanšu ministrijas un Valsts kases veiktas padziļinātas

²⁸ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 261/2004 (2004. gada 11. februāris), ar ko paredz kopīgus noteikumus par kompensāciju un atbalstu pasažieriem sakarā ar iekāpšanas atteikumu un lidojumu atcelšanu vai ilgu kavēšanos un ar ko atceļ Regulu (EEK) Nr. 295/91 (OV 2004, L 46, 1. lpp.).

²⁹ Spriedums, 2008. gada 22. decembris, *Wallentin-Hermann*, C-549/07, EU:C:2008:771, 26., 27. un 40. punkts.

pārbaudes. Šajā kontekstā man nešķiet acīmredzami – lai gan tas ir jāpārbauda valsts tiesai –, ka EMM nav rīkojies ar pietiekamu rūpību, paļaujoties uz LM kā vienīgo klientu, vai ka līguma noslēgšanas brīdī tas būtu varējis saprātīgi paredzēt, ka LM finansiālā situācija pasliktināsies līdz pat maksātnespējai.

73. Es arī atgādināšu, ka Regulas Nr. 1828/2006 13. panta 1. punktā ir prasīts, lai vadošā iestāde pirms paredzētās darbības apstiprināšanas pārlicinātos, ka saņēmējs spēj izpildīt konkrētus nosacījumus, tostarp par saistībā ar šo darbību sniedzamajiem produktiem vai pakalpojumiem un izpildes termiņu. Man šķiet, ka EMM uzņēmējdarbības modelis, kas galvenokārt paļaujas uz gāzes produktu piegādi vienā formā tikai vienam klientam, bija skaidri redzams priekšlikumā, ko EMM iesniedza Aģentūrai. It īpaši no lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu izriet, ka ražošanas iekārtu bija paredzēts iekļaut Liepājas Metalurga metālapstrādes rūpnīcas darbībā un nodrošināt tās darbībai nepieciešamo gāzes piegādi. Šādos apstākļos es nesaskatu, kādā veidā Aģentūrai, kad tā apstiprināja šo darbību, varēja būt šaubas par to, ka EMM darbības sekmes bija nesaraujami saistītas ar Liepājas Metalurga rūpnīcas nepārtrauktu darbību. Tātad, apstiprinot darbības projektu, Aģentūrai bija jāpārlicinās, ka EMM, izmantojot minēto uzņēmējdarbības modeli, varēja sasniegt darbības mērķus.

74. Aģentūra nevar vēlāk apgalvot, ka EMM nav izvērtējis sava uzņēmējdarbības modeļa riskus, neatzīstot, ka Aģentūra nav izvērtējusi šos riskus, apstiprinot šo darbību.

75. Šajā ziņā nav nozīmes tam, kā to apgalvo Aģentūra, ka EMM ir grozījis savu sākotnējo priekšlikumu, lai precizētu, ka tas vairs nevarēs ražot sašķidrināto gāzi ar iekārtām, kuras jāiepērk. Tā kā Aģentūra ir apstiprinājusi grozīto priekšlikumu, jādoma, ka tā pārlicinājās, ka, pat ņemot vērā šos grozījumus, EMM joprojām varētu atbilst darbības mērķiem.

76. Es pievēršīšos Aģentūras argumentam, ka apgalvotie pārkāpumi var tikt saistīti ar EMM bezdarbību, jo, sastopoties ar LM finansiālajām grūtībām, tas neveica vajadzīgos pasākumus, lai nodrošinātu darbības mērķu izpildes turpināšanu.

77. Situācijā, kad saimnieciskās darbības subjekta vienīgais tirdzniecības partneris vai klients kļūst maksātnespējīgs vai tā maksātnespēja ir saprātīgi paredzama, tas, ka šis subjekts neveic visus atbilstošos un saprātīgos pasākumus, lai situāciju labotu un novērstu pārkāpumu, tik tiešām būtu “bezdarbība” Regulas Nr. 1083/2006 2. panta 7) punkta izpratnē. Tas, vai šajā lietā bija atbilstoši un saprātīgi pasākumi, kurus EMM varēja veikt situācijas labošanai, galu galā būs jānosaka valsts tiesai.

78. Pamatojoties uz Tiesas rīcībā esošo informāciju, man nešķiet acīmredzami, ka, pasākumi, kuri, kā apgalvo Aģentūra, EMM bija jāveic, proti, uzņēmuma pārstrukturēšana, lai ražotu sašķidrināto gāzi, ko var pārdot citiem klientiem, būtu bijuši atbilstoši un saprātīgi pasākumi, kas ļautu EMM sasniegt šīs darbības mērķus. EMM ražošanas iekārta atradās blakus Liepājas Metalurga rūpnīcai un bija tās daļa. EMM ir norādījis – un Aģentūra nav iebildusi –, ka tā ražošanas iekārta ar minēto rūpnīcu ir savienota ar stacionāru cauruļvadu tīklu. Ja EMM varēja saprātīgi sagaidīt, ka šī rūpnīca atsāks savu darbību, tad nevar uzskatīt, ka veikt radikālu un dārgu uzņēmuma pārstrukturēšanu būtu atbilstoša un saprātīga rīcība.

79. Ņemot vērā iepriekš minēto, es secinu, ka par saimnieciskās darbības subjekta darbību vai bezdarbību Regulas Nr. 1083/2006 2. panta 7) punkta izpratnē nav uzskatāma situācija, kurā ERAF finanšu atbalsta saņēmējs nevar sasniegt sagaidāmo sava apgrozījuma līmeni attiecīgajā laikposmā, jo šajā laikposmā tā vienīgā darījumu partnera darbība ir tikusi apturēta vai šis partneris ir kļuvis maksātnespējīgs, ja

- atbalsta saņēmējs līguma, ar kuru piešķir finansiālo atbalstu, noslēgšanas brīdī šādu situāciju nevarēja saprātīgi paredzēt;
- atbalsta saņēmējs nav rīkojies nolaidīgi, ļaujot rasties šai situācijai; un

- atbalsta saņēmējs nebūtu varējis labot situāciju un izpildīt savus pienākumus saistībā ar šo atbalstu, pat ja tas būtu veicis visus atbilstošos un saprātīgos pasākumus.

Kaitējums vai iespējams kaitējums Eiropas Savienības vispārējam budžetam

80. Trešais neatbilstības elements Regulas Nr. 1083/2006 2. panta 7) punkta izpratnē ir tas, ka attiecīgajam pārkāpumam ir jābūt tādām, ka tas “rada vai varētu radīt kaitējumu Eiropas Savienības vispārējam budžetam, prasot no vispārējā budžeta segt nepamatotu izdevumu daļu”.

81. Šajā ziņā nav jāpierāda, ka pastāv īpaša finansiāla ietekme; pārkāpumam pašam par sevi ir jābūt tikai tādām, kas var ietekmēt budžetu³⁰.

82. Kā jau esmu paskaidrojusi, es šaubos, vai pamatlietā apgalvotie pārkāpumi var tikt saistīti ar EMM darbību vai bezdarbību. Ja iesniedzējtiesa tomēr secinātu, ka attiecīgie pārkāpumi ir pierādīti un ka to pamatā ir EMM darbība vai bezdarbība, šai tiesai ir jānosaka, vai šie pārkāpumi var ietekmēt Savienības budžetu.

83. Rakstveida apsvērumos EMM norāda, ka, lai izpildītu nosacījumu par kaitējumu vai iespējamu kaitējumu Eiropas Savienības vispārējam budžetam, izdevumiem, kas Savienības budžetam ir radušies attiecīgā finansējuma piešķiršanas dēļ, ir jābūt nepamatotiem jau no paša sākuma (proti, no brīža, kad šis finansējums tika piešķirts). Tādējādi, tā kā finansējums EMM 2010. gadā tika piešķirts pienācīgi un patiešām pienācīgi izlietots līdz 2013. gadam, kad LM izbeidza savu saimniecisko darbību, Savienības budžetam nevarēja rasties nekādi nepamatoti izdevumi.

84. Es tā neuzskatu.

85. Manuprāt, nepamatoti izdevumi Savienības budžetam tiek radīti, pat ja finansējums ir pienācīgi piešķirts un sākotnēji pienācīgi izlietots. It īpaši Savienības budžetam tiks nodarīts kaitējums, ja no tā būs jāsedz izdevumi, kas saistīti ar projektu, kurš nav pilnībā īstenots vai kurš, ja tas tiek īstenots, neatbilst ilgtspējības prasībai, kas paredzēta Regulas Nr. 1083/2006 57. panta 1. punktā³¹.

86. Iesniedzējtiesai, ņemot vērā visu iepriekš minēto, ir jāizvērtē, vai pamatlietā ir konstatējami šie trīs neatbilstības elementi. Tā kā šie elementi ir kumulatīvi, tikai tad, ja tie visi trīs tiktu konstatēti, būtu pamats veikt finanšu korekciju atbilstoši Regulas Nr. 1083/2006 98. panta 2. punktam.

Elementi, kas jāņem vērā, lai aprēķinātu finanšu korekcijas apmēru

87. Iesniedzējtiesa savā jautājumā tieši neatsaucas uz problemātiku saistībā ar iespējamās finanšu korekcijas aprēķināšanu, kas būtu jāveic gadījumā, ja tiktu konstatēta neatbilstība. Šajā lietā Aģentūra vēlas piemērot korekciju pilnā apmērā, atgūstot visu EMM attiecīgajai darbībai piešķirto finansējumu. Līdz ar to šis jautājums ir jāaplūko.

30 Spriedums, 2017. gada 6. decembris, *Compania Națională de Administrare a Infrastructurii Rutiere* (C-408/16, EU:C:2017:940, 60. punkts).

31 Tādējādi Savienības budžetam tiktu radīti zaudējumi, ja tiktu piešķirti līdzekļi skolas celtniecībai, kas tā arī netiktu pabeigta, kaut arī pamati būtu ielikti un karkass uzbūvēts.

88. Saskaņā ar Regulas Nr. 1083/2006 98. panta 2. punktu dalībvalstis veic vajadzīgās finanšu korekcijas saistībā ar darbības konstatētajām neatbilstībām³². Šādas finanšu korekcijas aprēķinā tām ir jāizmanto trīs kritēriji, proti, i) neatbilstību raksturs, ii) to smagums un iii) fondiem radītie finansiālie zaudējumi. Ja runa ir par konkrētu nevis sistemātisku neatbilstību, šī prasība noteikti nozīmē katra atsevišķā gadījuma pārbaudi, “ņemot vērā visus konkrētos apstākļus, kas ir atbilstoši, ievērojot [minētos] kritērijus”³³.

89. Turklāt finanšu korekcijām ir jāatbilst samērīguma principam. Tas ir skaidri norādīts Regulas Nr. 2988/95 2. panta 1. punktā, kurā tiek prasīts administratīvās pārbaudes, pasākumus un sodus piemērot “tiklāt, ciktāl tie vajadzīgi, lai nodrošinātu [ES] tiesību aktu pareizu piemērošanu”, un tiem jābūt “iedarbīgiem, samērīgiem ar nodarījumu un jāattur no pārkāpumiem, tādējādi pietiekami jāaizsargā [Eiropas Savienības] finansiālās intereses”. Tādējādi finanšu korekcijas nedrīkst pārsniegt to, kas faktiski ir nepieciešams, ņemot vērā pārkāpumu raksturu un smagumu^{34 35}.

90. Visbeidzot, lai gan piemērotajai korekcijai nav precīzi jāatbilst finansiālajai ietekmei uz budžetu, šī ietekme būtu jāņem vērā, it īpaši vienkārša, neliela ietekmes riska gadījumā³⁶.

91. Gadījumā, ja tiek konstatēta neatbilstība un ir jāveic finanšu korekcija, tad, lai aprēķinātu šo korekciju, ir jāņem vērā visi īpašie lietas apstākļi, kuriem ir nozīme saistībā ar neatbilstību raksturu un smaguma kritērijiem un fondu ciestajiem finansiālajiem zaudējumiem, kā arī samērīguma princips. Šāda novērtējuma būtisko elementu vidū it īpaši ir atbalsta saņēmēja atbildības par neatbilstību nozīmīgums un jebkāda vadošās iestādes atbildība, finansiāla ietekme uz Savienības budžetu (reāla vai iespējama) un apmērs, kādā neatbilstības dēļ darbība netika īstenota (piemēram, vai darbība tika pareizi ieviesta un sākotnēji sekmīga un vai daži vai visi tās mērķi tika sasniegti).

92. Valsts tiesai vajadzības gadījumā būs jāizvērtē, vai pamatlietā aplūkotā finanšu korekcija, proti, korekcija pilnā apmērā, ir atbilstoša, ņemot vērā šos apsvērumus.

Secinājumi

93. Tādēļ es ierosinu Tiesai uz Rēzeknes tiesas (Latvija) uzdoto prejudiciālo jautājumu atbildēt šādi:

Situācija, kurā Eiropas Reģionālās attīstības fonda finansiālās palīdzības saņēmējs nespēj attiecīgajā laikposmā sasniegt sagaidīto apgrozījumu, jo minētajā laikposmā tā vienīgā darbību partnera darbība ir tikusi apturēta vai tas ir kļuvis maksātnespējīgs, nav uzskatāma par saimnieciskās darbības subjekta darbību vai bezdarbību, kas kaitē vai varētu kaitēt Eiropas Savienības vispārējam budžetam Padomes Regulas (EK) Nr. 1083/2006 (2006. gada 11. jūlijs), ar ko paredz vispārīgus noteikumus par Eiropas

32 Regulas Nr. 1083/2006 98. pants pats par sevi ir pietiekams juridiskais pamats, lai ļautu dalībvalstīm veikt vajadzīgās finanšu korekcijas neatbilstību gadījumā, un nav nepieciešams atsevišķs pilnvarojums saskaņā ar valsts tiesībām (pēc analogijas skat. spriedumu, 2008. gada 13. marts, *Vereniging Nationaal Overlegorgaan Sociale Werkvoorziening* u.c., no C-383/06 līdz C-385/06, EU:C:2008:165, 35.–40. punkts).

33 Spriedums, 2016. gada 14. jūlijs, *Wrocław – Miasto na prawach powiatu*, C-406/14, EU:C:2016:562, 48. un 51. punkts.

34 Skat. manus secinājumus lietā *Wrocław – Miasto na prawach powiatu*, C-406/14, EU:C:2015:761, 60. punkts. Šī Regulas Nr. 1083/2006 98. panta interpretācija aizstiežas priekšā precizējumiem, kurus Savienības likumdevējs ir ieviesis Regulā Nr. 1303/2013, kurā dalībvalstīm ir skaidri noteikts pienākums piemērot “samērīgas” finanšu korekcijas.

35 Komisijas vadlīnijās par principiem, kritērijiem un indikativajām skalām, kas jāpiemēro, nosakot Komisijas finanšu korekcijas saskaņā ar Padomes Regulas (EK) Nr. 1083/2006 (2006. gada 11. jūlijs) 99. un 100. pantu, kuras pieņemtas ar Komisijas lēmumu C(2011) 7321, galīgā redakcija (2011. gada 19. oktobris), ir arī uzsvērtā nepieciešamība ņemt vērā samērīguma principu. Tajās dalībvalstīm ieteikts piemērot arī kritērijus un tarifus, kas noteikti šajās pamatnostādņēs, ja tās izlabo to dienestu pārbaudēs un revīzijās atbilstoši Regulai Nr. 1083/2006 konstatētos pārkāpumus, “izņemot gadījumus, kad tās vēlas piemērot detalizētākus noteikumus, ievērojot šīs pamatnostādnes un samērīguma principu”. Šajās vadlīnijās vienotas likmes korekcija pilnā apmērā ir paredzēta tikai tad, ja neatbilstība ir tik smaga, ka pilnībā nav ievēroti noteikumi, tādējādi visus maksājumus padarot par prettiesiskiem (skat. šo vadlīniju 2.3. nodaļu). Par šo vadlīniju juridisko spēku skat. 2014. gada 3. septembra spriedumu *Baltlanta*, C-410/13, EU:C:2014:2134, 64. punkts un tajā minētā judikatūra.

36 Spriedums, 2016. gada 14. jūlijs, *Wrocław – Miasto na prawach powiatu*, C-406/14, EU:C:2016:562, 50. punkts.

Reģionālās attīstības fondu, Eiropas Sociālo fondu un Kohēzijas fondu un atceļ Regulu (EK) Nr. 1260/1999, kas grozīta ar Regulu (ES) Nr. 539/2010 (2010. gada 16. jūnijs), 2. panta 7) punkta izpratnē, ja

- atbalsta saņēmējs līguma, ar kuru piešķir finansiālo atbalstu, noslēgšanas brīdī šādu situāciju nevarēja saprātīgi paredzēt;
- atbalsta saņēmējs nav rīkojies nolaidīgi, ļaujot rasties šai situācijai; un
- atbalsta saņēmējs nebūtu varējis labot situāciju un izpildīt savus pienākumus saistībā ar šo atbalstu, pat ja tas būtu veicis visus atbilstošos un saprātīgos pasākumus.